

Rechtbank Den Haag
Zittingen van 1, 3, 15 en 17 december 2020
Zaaknummer: C/09/571932 19/379

PLEITAANTEKENINGEN:
FEITEN EN VRAGEN RECHTBANK
15 DECEMBER 2020

van mr. J. de Bie Leuveling Tjeenk,
mr. N.H. van den Biggelaar en
mr. D. Horeman

inzake:

MILIEUDEFENSIE C.S. /
ROYAL DUTCH SHELL PLC

1 INLEIDING

1. In dit eerste deel van het pleidooi van vandaag gaan wij in op een aantal feitelijke onderdelen van het verweer van RDS, naar aanleiding van de vragen die de rechtbank tijdens de zittingsdagen op 1 en 3 december aan RDS heeft gesteld over de ambities van Shell. Daarnaast gaan wij in op de opmerkingen van Milieudefensie c.s. in het openingspleidooi over lobbyactiviteiten van Shell.

2 FEITELIJKE VRAGEN VAN DE RECHTBANK OVER DE AMBITIES VAN SHELL

2.1 Ontwikkeling klimaatambities

2. Ter zitting op 3 december heeft de rechtbank een aantal vragen gesteld over productie RK-32(a)-(c). Die vragen zijn ten dele beantwoord tijdens die zitting. RDS hecht eraan om ook de vragen van de rechtbank te beantwoorden die nog niet volledig waren geadresseerd. Om geen misverstand te laten bestaan over de feiten

hecht RDS er aan om dit te doen in de context van een toelichting op de ambities die zij heeft gepubliceerd.¹

3. In onderstaande figuur is de ontwikkeling van Shells klimaatambitie in de tijd uitgezet weergegeven.

2.2 Net Carbon Footprint (NCF) ambitie in 2017

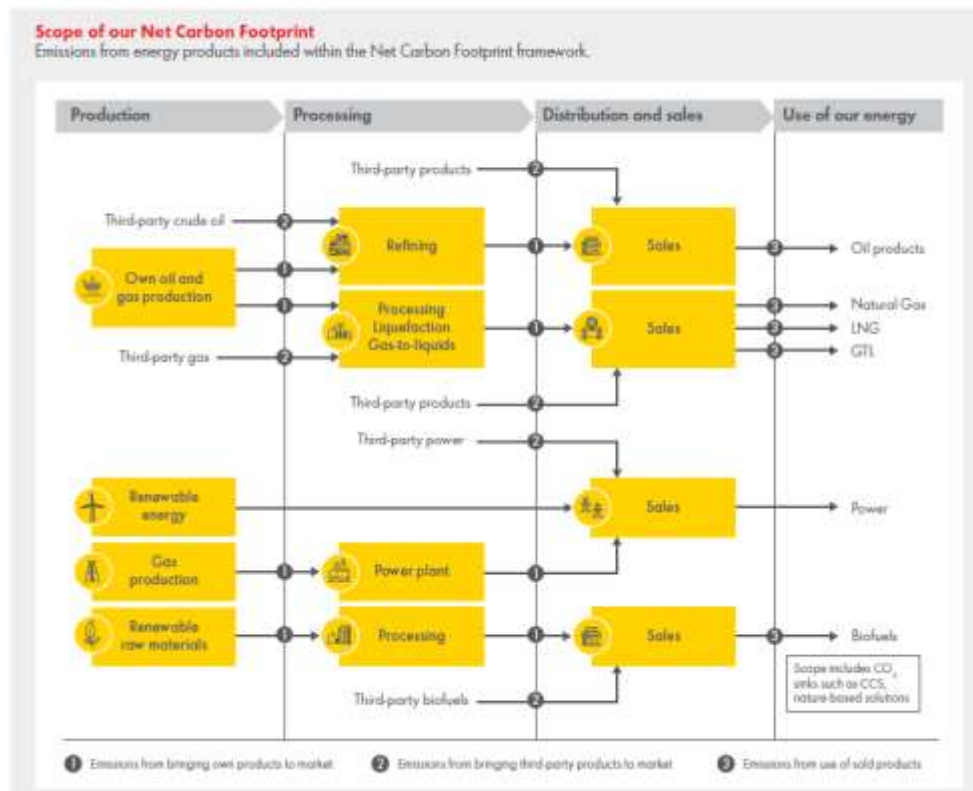
4. In 2017 heeft RDS de *Net Carbon Footprint* (NCF) ambitie publiek gemaakt: een ambitie om de CO₂-intensiteit van Shells energieproducten te reduceren, in lijn met de samenleving die zich beweegt richting de doelstellingen van de Overeenkomst van Parijs.² De NCF-ambitie ziet niet alleen op emissies van Shells activiteiten, maar ook op emissies die worden veroorzaakt bij gebruik van Shells producten. RDS was daarmee de eerste houdstermaatschappij van een energiebedrijf dat een dergelijke ambitie bekend maakte. In het Annual Report van RDS wordt de reikwijdte van de berekening van de *Net Carbon Footprint* weergegeven door per stap in het proces (van

¹ Zie hierover ook Pleitaantekeningen Deel I RDS, randnummer 12-15.

² **Productie RO-39**, Shell, Shell's Net Carbon Footprint ambition: frequently asked questions en CvA, onderdeel 2.3.2.

productie, bewerking, distributie tot gebruik van de producten) aan te geven welke emissies daarin worden meegenomen (zie onderstaande figuur).³ De NCF-methodologie en de wijze waarop deze wordt berekend is ook publiek beschikbaar op de website van Shell.⁴

The diagram below illustrates the scope of the Net Carbon Footprint calculation:

5. Zoals uit deze figuur blijkt, omvat de *Net Carbon Footprint* dus niet alleen de scope 1 en 2 emissies van Shells eigen activiteiten, maar ook de scope 3 emissies die ontstaan als eindgebruikers gebruik maken van door Shell *verkochte* (dus niet alleen de door Shell geproduceerde) energieproducten. Ter zitting op 3 december hebben wij dat de rechtbank desgevraagd ook toegelicht, maar het lijkt goed dat hier nog een keer te benadrukken.⁵ Deze scope 3 emissies bevatten circa 85% van alle emissies waar de vordering van

³ **Productie RO-251**, RDS, Annual Report 2019, p. 97.

⁴ Online te raadplegen via: https://www.shell.com/energy-and-innovation/the-energy-future/what-is-shells-net-carbon-footprint-ambition/_jcr_content/par/expandablelist_copy_/expandablesection_49667105.stream/1586968094020/863276ce89c1204cc35997c56925b8f97818b458/the-ncf-methodology-rev.pdf

⁵ Met verwijzing naar **Productie RK-32(c)**, Shell 16 april 2020, Responsible Investment Annual Briefing, p. 3. Zie ook **Productie RO-39**, p. 3.

Milieudefensie c.s. betrekking op heeft.⁶ Daarbij is het goed te bedenken dat de scope 3 emissies van Shell, voor Shells klanten 'scope 1 emissies' zijn, die zij in beginsel zelf kunnen aanpakken op vergelijkbare wijze als Shell dat doet met haar eigen scope 1 emissies. Dat Shell hen daarbij helpt, hebben wij eerder al toegelicht en daar komen wij straks nog een keer op terug.

6. Het 'netto' onderdeel van de *Net Carbon Footprint* ziet op het verrekenen van emissies door het gebruik van CCS of *nature based solutions* (NBS). Dit verrekenen doet Shell alleen voor zover het gaat om CCS-oplossingen of NBS-activiteiten waar Shell zelf bij betrokken is, maar dus niet datgene wat haar klanten zelf doen (zonder Shell).
7. De NCF is daarmee een maatstaf die is ontworpen om de verandering in de emissie-intensiteit van de energieproducten die Shell levert te volgen. Het is een op intensiteit gebaseerde maatstaf omdat de NCF zich richt op het type energie dat door Shell geleverd wordt en is, anders dan Milieudefensie c.s. betoogt, een serieuze methode om uitstoot te monitoren en verminderen. Ook andere (energie)bedrijven gebruiken een intensiteitsmaatstaf. Shells NCF richt zich niet op de elementen van het energiesysteem waarop Shell geen invloed heeft, zoals bijvoorbeeld de totale energievraag, of de vraag in welke mate fabrikanten alternatieve technologieën met lage CO₂-emissies op de markt brengen of de mate waarin door andere partijen (eindgebruikers, klanten) gebruik wordt gemaakt van CCS of eigen *nature based solutions* om hun emissies te compenseren.
8. De NCF-ambitie in 2017 zag op reductie van de NCF met ongeveer 50% in 2050, met een tussenstap in 2035 van ongeveer 20%.⁷
9. De NCF ambitie van RDS is vanaf 2018 opgenomen in haar Annual Reports over 2017 en er wordt over gerapporteerd onder andere in de jaarlijkse Sustainability Reports van RDS, en komt zorgvuldig tot stand in lijn met de daarvoor geldende (internationale) rapportage verplichtingen. De rechtbank vroeg daar specifiek naar tijdens de zitting op 3 december.

⁶ CvA, randnummer 99 en 429.

⁷ Pleitaantekeningen Deel I RDS, randnummer 13(b).

2.3 Korte termijn doelen in 2018

10. Vervolgens is in 2018, in een gezamenlijke verklaring met enkele aandeelhouders,⁸ aangegeven dat vanaf 2020 ook korte termijn NCF-doelstellingen zouden worden vastgesteld, met een koppeling daarvan aan de beloning van senior management.⁹ Uiteindelijk is deze stap een jaar eerder, in 2019, gezet. RDS heeft in het jaarverslag over 2019 gerapporteerd over de voortgang van de NCF en de korte termijn doelen.

⁸ **Productie RO-88**, Joint Statement RDS and Climate Action 100+, 3 december 2018.

⁹ Zie onder meer **Productie RK-32(c)**, Shell 16 april 2020, Responsible Investment Annual Briefing, Slides, slide 9.

2.4 Aanscherping ambities in april 2020

11. Dat brengt ons dan bij april dit jaar: Productie RK-32(a)-(c), waarnaar uw rechtbank vroeg, ziet op de aanscherping door RDS van haar ambitie. Wij hebben in de zittingsdagen op 1 en 3 december al aandacht besteed aan het gegeven dat het gaat om een publiek uitgesproken ambitie, maar niet om een bindende doelstelling. Dat kan ook niet, want Shell heeft te maken met diverse afhankelijkheden en onzekerheden voor wat de toekomst betreft. Ook daar spraken we al over. De aangescherpte ambitie houdt in dat Shell "a net-zero emissions energy business by 2050 or sooner" wil zijn, in lijn met de samenleving.¹⁰ Daarmee beweegt Shell mee met de maatschappij, die zich in toenemende mate richt op het streven naar beperking van de gemiddelde wereldwijde temperatuurstijging tot 1,5°C boven het pre-industriële niveau. De aangescherpte ambitie werd verwelkomd door institutionele investeerders, zoals bijvoorbeeld blijkt uit uitlatingen van diverse investeerders zoals de Church of England Pensions Board en

¹⁰ Productie RK-32(a), p. 1.

het ABP in een persbericht van de Institutional Investors Group on Climate Change (IIGCC).¹¹

12. De aangescherpte ambitie omvat drie pijlers, zoals ook bij het openingspleidooi is toegelicht:

- een netto nul uitstoot gerelateerd aan de *productie van alle producten van Shell* uiterlijk in 2050 (scope 1 en scope 2 emissies);
- een aangescherpte *reductie van de Net Carbon Footprint van de energieproducten die Shell verkoopt*, dus een afname van de koolstofintensiteit van die producten per eenheid energie; en
- samenwerking met klanten en maatschappelijke partijen om, sectorgericht, decarbonisatietrajecten te identificeren en te faciliteren om de resterende uitstoot aan te pakken die ontstaat wanneer klanten de bij Shell gekochte energieproducten gebruiken die CO₂ uitstoten (scope 3 emissies).

13. In april 2020 is dat als volgt samengevat.¹²

¹¹ Zie: <https://www.iigcc.org/news/investors-welcome-net-zero-emissions-commitment-agreed-with-shell/>.

¹² **Productie RK 32(c)**, p. 14.

14. Wij lopen eerst die pijlers langs, en bespreken dan ter achtergrond de in het verleden geleerde lessen en huidige ontwikkelingen. Bij de bespreking van de tweede pijler en de derde pijler zullen wij achtereenvolgens een aantal van de vragen van de rechtbank adresseren.
15. De eerste pijler is het streven naar een netto nul uitstoot gerelateerd aan de *productie van alle producten van Shell* uiterlijk in 2050.

Net-zero emissions from own operations by 2050 or sooner

Aiming to be net-zero on all the emissions from the manufacture of all our products¹

© Royal Dutch Shell | April 10, 2020

Ways to achieve the ambition

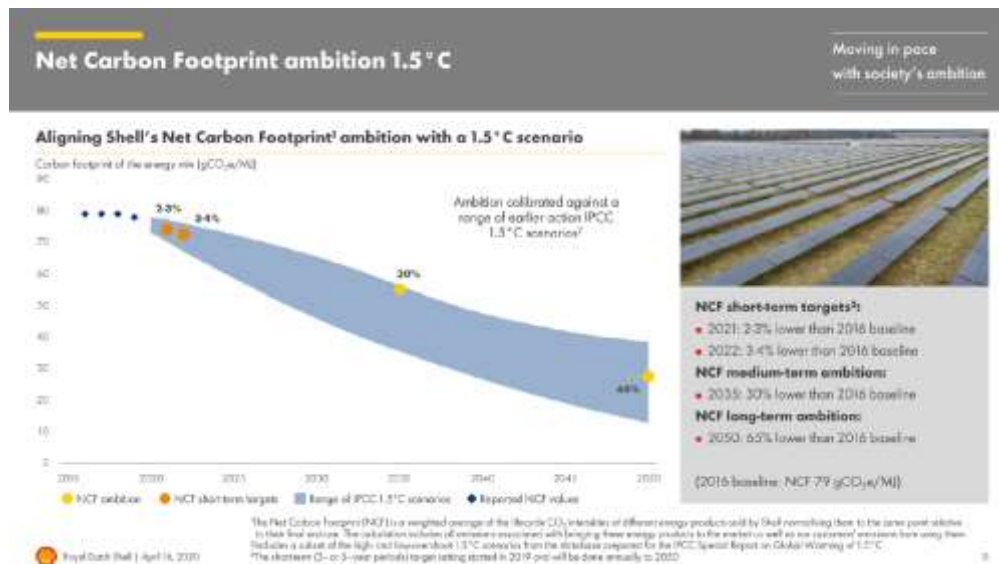
- Energy efficiency**
 - Operational improvements
 - Process optimisation
 - Reducing flaring / venting / fugitives
- Use of low-carbon energy**
 - Low- and zero-carbon electricity and steam
 - Biofuels
 - Hydrogen
- Carbon sinks**
 - Carbon capture, utilisation & storage
 - Nature based solutions
- Governance**
 - Potential GHG costs associated with operational GHG emissions
 - Greenhouse gas energy management plans
 - Performance standards or industry benchmarks for projects

Refers to the Scope 1 and 2 emissions in absolute terms associated with operations under direct Shell control

16. Deze 'netto nul' emissie ambitie omvat de emissies die door Shells activiteiten worden gecreëerd, inclusief de emissies die verband houden met de energie die Shell verbruikt (scope 1 en 2).¹³ De stappen om daar te komen omvatten het verbeteren van de energie-efficiëntie, het gebruik van low-carbon brandstoffen en – voor de (nog) niet te vermijden resterende emissies – het gebruikmaken van CCS en NBS. De interne bedrijfsvoeringsinstrumenten die daarvoor worden ingezet zijn weergegeven in onderstaande slide onder het kopje "Governance" en omvatten onder meer het intern door de Shell vennootschappen beprijzen van CO₂-emissies, het implementeren van emissiedoelstellingen in broeikasgas- en energiemangement plannen en het hanteren van *performance standards* en industriebenchmarks voor nieuwe projecten.

¹³ Productie RK-32(c), p. 12.

17. De tweede pijler is de aangescherpte *vermindering van de Net Carbon Footprint van alle energieproducten die Shell verkoopt*, dus een afname van de koolstofintensiteit van de producten per eenheid energie.¹⁴ Shell zal dus meer energieproducten met een lagere koolstofintensiteit moeten verkopen, zoals elektriciteit uit hernieuwbare energie, biobrandstoffen en waterstof.
18. De ambitie voor reductie van deze NCF gaat verder dan in 2017 en vermeldt nu zo'n 30% in 2035 (dat was ongeveer 20%) en 65% in 2050 (dat was ongeveer 50%) ten opzichte van 2016. In de presentatie uit april 2020 is de reductie van de NCF als volgt toegelicht.¹⁵

19. Ter toelichting op deze slide en in het kader van de tweede pijler van de ambitie, willen wij een tweetal vragen van uw rechtbank adresseren die tijdens de zitting op 3 december zijn gesteld en nog niet volledig waren beantwoord. Dat betreft achtereenvolgens:

- de vraag naar de betekenis van de "range of earlier action"; en
- de vraag waarom is gekozen voor een NCF-tussendoel in 2035 en niet in 2030.

¹⁴ Productie RK-32(c), p. 3 en Productie RO-39, p. 3.
¹⁵ Productie RK-32(c), p. 11.

Ad a) IPCC-scenario's en "range of earlier action"

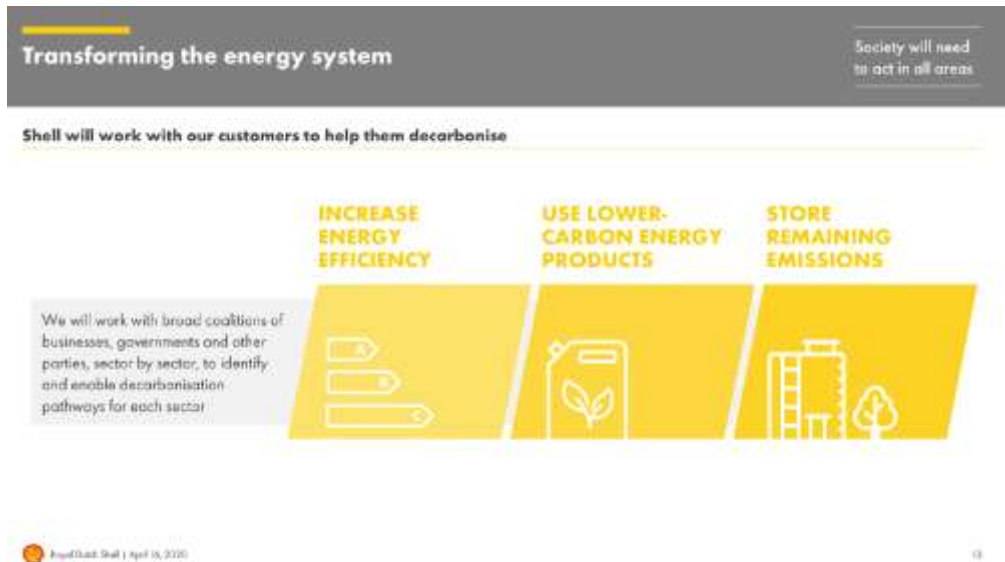
20. De IPCC 1,5°C-scenario's gaan uit van een zodanige vermindering van de uitstoot van broeikasgassen dat de 1,5°C-temperatuurdoelstelling wordt bereikt. De verwijzing naar "*range of earlier action IPCC 1.5°C scenario's*", waar de rechtbank tijdens de zitting op 3 december naar vroeg, betekent dat Shell bij het bepalen van de NCF-ambitie is uitgegaan van die scenario's uit de IPCC-scenario dataset die een aanpak veronderstellen met zeer ingrijpende maatregelen en maatschappelijke veranderingen om de 1,5°C-doelstelling te halen, waaronder een vroegtijdige en ongeëvenaard sterke efficiëntie verbetering, introductie van alternatieve energiedragers en gedragsveranderingen van consumenten in alle sectoren en in alle landen.¹⁶ Dit om minder afhankelijk te worden van latere CO₂-emissiereductie- of verwijderingsmaatregelen. Met de keuze van deze vroege-actie scenario's heeft Shell ervoor gekozen 'strengere' randvoorwaarden te gebruiken om haar NCF-ambitie uit af te leiden.

Ad b) Waarom is het tussentijdse doel bepaald in 2035 en niet in 2030?

21. De tussentijdse NCF-ambitie van 2035 is gekozen als een referentiepunt ergens in het midden van de periode tussen 2016 (het gekozen basisjaar bij de eerste NCF-ambitie in 2017) en 2050. Milieudefensie c.s. heeft haar vordering na de eisenwijziging nu toegespitst op 2030, maar voor Shell heeft dat jaar niet meer of minder betekenis bij het implementeren van haar NCF ambitie dan andere jaren in het tijdpad. Het is wel van belang te beseffen dat er niet zomaar een lineair tijdpad kan worden getrokken richting 2050.
22. Daarmee zijn we uitgekomen bij de derde pijler, waarmee Shell beoogt met haar klanten samen te werken om de resterende uitstoot aan te pakken wanneer klanten de bij Shell gekochte energieproducten gebruiken die CO₂ uitstoten (scope 3). Wij hebben bij het openingspleidooi al gezegd dat Shell klanten daarbij kan helpen, maar

¹⁶ De scenario database kan hier worden geraadpleegd: <https://data.ene.iiasa.ac.at/iamc-1.5c-explorer/#/login>.

tot op beperkte hoogte omdat zij eindgebruikers niet kan dwingen, zodat ook een rol en verantwoordelijkheid is weggelegd voor de eindgebruikers.¹⁷

23. De rechtbank heeft gevraagd naar de wijze waarop Shell concreet invulling geeft aan deze derde pijler van de ambitie. In algemene zin heeft RDS er, onder verwijzing naar de slides 15 en 20 in Productie 32(c), op gewezen dat Shell, veelal door het aangaan van strategische partnerships, kan helpen de energie-efficiency van processen of voertuigen te verbeteren of brandstoffen kan leveren met een lage(re) carbon intensiteit. We bespraken tijdens de zitting op 3 december onder andere een voorbeeld van samenwerking in de luchtvaart (Amazon Air).¹⁸
24. Gisteren heeft RDS naar aanleiding van de vraag van de rechtbank drie producties in het geding gebracht die daar meer inzicht in geven. Het gaat in de eerste plaats om een (niet limitatief) overzicht van bestaande samenwerkingsverbanden van Shell met diverse bedrijven, (wetenschappelijke) organisaties en overheden (steden), met een verwijzing naar de publieke bronnen.¹⁹ RDS heeft in de Conclusie van Antwoord en in de Pleitaantekeningen Deel I al op een aantal van deze

¹⁷ Pleitaantekeningen Deel I RDS, randnummer 13(c) en 30.

¹⁸ Pleitaantekeningen Deel I RDS, randnummer 13(c).

¹⁹ **Productie RO-282**, Partnerships Shell.

samenwerkingsverbanden geweest. RDS heeft dit overzicht overgelegd om een beter beeld van de reikwijdte en omvang van deze samenwerkingsverbanden te krijgen. Daarnaast wijst RDS op de overgelegde presentatie van Shell, waarin met voorbeelden de sectorale aanpak bij de samenwerking die Shell met partijen zoekt concreet wordt gemaakt. Deze voorbeelden laten zien welke invulling met een bijdrage van of deelneming door Shell wordt gegeven aan emissiereductie- en decarbonisatietrajecten in de sectoren scheepvaart, luchtvaart, wegvervoer en industrie.²⁰ Deze voorbeelden laten ook goed zien dat Shell veel méér is dan een 'olie- en gasbedrijf'; Shell is óók een technologie- en handelsbedrijf gericht op energie. Tot slot wijst RDS op de wereldkaart waarop de vele Shell projecten zijn geprojecteerd die wereldwijd plaatsvinden in de *New Energies business*.²¹

25. Uit de overgelegde lijst met samenwerkingsverbanden en projecten die in het kader van de sectorale aanpak worden uitgevoerd, wil ik drie voorbeelden noemen:

- Ten behoeve van de maritieme sector is in 2019 op de VN-klimaattop in New York de *Getting to Zero*-coalitie aangekondigd. Dit is een samenwerkingsverband aanvankelijk tussen Maersk, Citigroup, Shell en de Deense overheid. Deze coalitie is inmiddels uitgebreid tot circa 130 bedrijven en organisaties in de scheepvaartsector, van havenbedrijven tot scheepbouwers en logistieke partners. De coalitie probeert een manier te vinden om een commercieel schip op zee te krijgen dat in 2030 geen broeikasgassen meer aan de atmosfeer toevoegt. Met andere woorden, een schip met een netto uitstoot van nul.²² In de maritieme sector werkt Shell ook samen met Deloitte Nederland en Deloitte UK aan de decarbonisatie van de scheepvaart.²³

²⁰ **Productie RO-283**, Shell, Working together to achieve net-zero emissions by 2050, Sectoral decarbonization.

²¹ **Productie RO-284**, Shell, Overzicht New Energies projecten.

²² Zie ook de website van Shell: <https://www.shell.com/media/speeches-and-articles/2019/shaping-the-future-of-transport-together.html>.

²³ Zie ook de website van Shell: <https://www.shell.com/business-customers/trading-and-supply/trading/news-and-media-releases/decarbonising-shipping-report.html>.

- Ten behoeve van emissiereducties in het vrachtverkeer over de weg werkt Shell in de VS onder meer samen met de Airflow Truck Company aan een hyper-aerodynamische, superzuinige klasse 8* conceptvrachtwagen: *Starship* (zie ter illustratie de visualisatie hieronder).²⁴ Door het beste van de huidige bestaande en aangepaste technologieën samen te brengen, wil Shell er achter komen hoe energie-efficiënt het goederenvervoer over de weg vandaag de dag kan zijn. Het *Starship*-initiatief onderzoekt wat er mogelijk is op het gebied van truckontwerp, brandstofbesparing en CO₂-reductie.

- Als derde en laatste voorbeeld noem ik de recent in China door Shell aangegane joint venture met de Zhangjiakou City Transport Construction Investment Holding Group Co. Ltd. Door middel van deze joint venture zullen de beide partijen investeren in de bouw van een 20 MW duurzaam elektriciteits-waterstofelektrolyseproject en waterstoftankstations in Zhangjiakou City ter ondersteuning van de ontwikkeling van de waterstof- en schone energie-industrie in de stad en de regio Beijing-Tianjin-Hebei.²⁵

26. De uiteindelijke ambitie is om in 2050 een *net-zero emissions*-energiebedrijf te zijn. De netto nul uitstoot betekent niet dat er geen

²⁴ Zie ook de website van Shell: <https://www.shell.com/motorist/oils-lubricants/rimula-truck-heavy-duty-engine-oil/airflow-starship.html>.

²⁵ https://www.shell.com.cn/en_cn/media/media-releases/2020-media-releases/zhangjiakou-city-transport-and-shell-new-energy-co-limited-formed-to-develop-hydrogen-value-chain.html.

emissies zijn, maar dat de nog steeds onvermijdelijke emissies worden gecompenseerd door koolstofputten zoals CCS en NBS.

27. RDS heeft niet onder stoelen of banken gestoken dat de ambitie om in 2050 een *net-zero emissions*-energiebedrijf te zijn niet eenvoudig te implementeren is.²⁶

A fundamental shift

In line with society's ambition to achieve a 1.5°C outcome

Becoming a net-zero emissions energy business by 2050 means that:

- Our business plans need to change in line with expectations of society and our customers
- We aim to pivot towards serving the businesses and sectors that are net-zero emissions by 2050
- We become an integral part of the future net-zero world

Royal Dutch Shell | April 16, 2020

28. De CEO van RDS zei daarover bij de presentatie in april van dit jaar het volgende:²⁷

"This is going to take a lot of work. It will not be easy. Some of the necessary technologies – like hydrogen-powered planes, or zero-emissions ships – do not exist yet. And, today, Shell's business plans will not get us to where we want to be. That means our business plans will have to change over time as society and our customers also will have to change overtime."

²⁶ Productie RK-32(c), p. 16.

²⁷ Productie RK-32(b), p. 9.

2.5 De nadere uitwerking van de aangescherpte ambitie

29. Inmiddels is lopende dit jaar een uitwerking van de aangescherpte ambitie ter hand genomen, zoals blijkt uit de presentatie van oktober dit jaar die tijdens de zitting op 3 december nader is toegelicht.²⁸

²⁸ **Productie RO-281**, slides 15 en 22 zoals weergegeven op genummerde pagina's 18 en 29 van de presentatie.

30. Daaruit blijkt welke rol Shell voor zichzelf ziet in verschillende fases van de transitie (zie slide 15, hierboven opgenomen), en waarin transitie- en toekomstige activiteiten een zeer nadrukkelijke rol hebben. Die toekomstige activiteiten zijn de "*growth business*", waaronder onder meer valt: "*integrated power*", "*hydrogen*", "*biofuels*", "*nature-based solutions and carbon sequestration as a service*", en "*marketing business*".
31. Zoals RDS in haar Antwoordakte ook al heeft aangegeven,²⁹ blijkt uit die presentatie ook dat voor de komende tijd het deel van het budget dat juist voor die "*growth business*" is bestemd aanzienlijk is, terwijl het totale budget vanwege lagere olie- en gasprijzen en de impact van COVID-19 lager wordt:³⁰

/ Reapportion near-term \$19-22 billion Cash capex:
 / 35-40% Upstream business, 35-40% Transition businesses, ~25% Growth businesses
 / Inorganic capex included in range

32. De ambities en ontwikkelingen vergen tijd om de organisatie daarop aan te passen. In oktober 2020 heeft RDS aangegeven welke

²⁹ Antwoordakte RDS, randnummer 11.

³⁰ Productie RO-281, p. 9 (slide 7).

wijzigingen te verwachten zijn. In februari 2021 worden die wijzigingen nader toegelicht. RDS vatte dat samen als volgt:³¹

Shell will reshape its portfolio of assets and products to meet the cleaner energy needs of its customers in the coming decades. The key elements of Shell's strategic direction include:

- Ambition to be a net-zero emissions energy business by 2050 or sooner, in step with society and its customers.
- Grow its leading marketing business, further develop the integrated power business and commercialise hydrogen and biofuels to support customers' efforts to achieve net-zero emissions.
- Transform the Refining portfolio from the current fourteen sites into six high-value energy and chemicals parks, integrated with Chemicals. Growth in Chemicals will pivot to more performance chemicals and recycled feedstocks.
- Extend leadership in liquefied natural gas (LNG) to enable decarbonisation of key markets and sectors.
- Focus on value over volume by simplifying Upstream to nine significant core positions, generating more than 80% of Upstream cash flow from operations.
- Enhanced value delivery through Trading and Optimisation.

A comprehensive strategy update, with details on the future shape of the Shell portfolio, actions to deliver the net-zero ambition, and a full financial outlook will be presented on February 11, 2021.

2.6 Ervaring uit verleden en praktisch voorbeeld nu

33. Daarmee hebben we het tijdpad van de ambitie van Shell tot nu toe geheel doorlopen. In aansluiting daarop wil ik nog kort ingaan op de betekenis van de ambitie van Shell in het gehele energiesysteem.
34. Het is niet verrassend dat Shell zich uitspreekt in termen van ambities, en benadrukt dat zij onderdeel is van een energiesysteem en een maatschappij die als geheel moet veranderen, waarbij Shell het niet alleen kan, maar zal moeten optrekken met onder meer haar klanten om in 2050 een *net-zero emissions*-energiebedrijf te zijn.
35. Omdat in alle scenario's, inclusief het IPCC Special Report, ook in de toekomst olie en gas nog een rol hebben (onder meer in de *hard to abate*-sectoren, waarover wij in het openingspleidooi spraken),³² zal Shell producten blijven leveren om aan die vraag te voldoen. Dat is – in antwoord op een van de vragen van uw rechtbank die op 3 december aan de orde kwam – ook de reden waarom Shells NCF-ambitie geen 100% reductie kan zijn, maar is uitgegaan van een NCF-

³¹ Productie RO-281, p. 2 van het persbericht.

³² Pleitaantekeningen Deel I RDS, randnummer 54-61.

reductie van 65%. Dat betekent echter niet dat Shell geen *net-zero emissions*-energiebedrijf of de wereld niet *net-zero emissions* kan zijn. Immers, ook Shells klanten zullen, in gelijke tred met de samenleving, actie moeten ondernemen om hun eigen (scope 1) emissies te beperken of te compenseren. Die acties en maatregelen van klanten zijn zoals hiervoor al gezegd *niet* verdisconteerd in Shells *Net Carbon Footprint*. Om in 2050 een '*net-zero emissions*' energiebedrijf te kunnen zijn zal Shell daarom – en dat is de derde pijler – samenwerken met partners in de keten om die klanten te helpen bij het beperken of compenseren van hun eigen emissies die ontstaan bij het gebruik van de energieproducten van Shell.

36. De maatschappij zal meer energie nodig hebben, dus de totale hoeveelheid energie die Shell bijdraagt zal waarschijnlijk toenemen. Een op intensiteit gebaseerde maatstaf stelt Shell in staat zich te richten op het leveren van de energie die Shells klanten willen, waarmee Shell tegelijkertijd kan bijdragen aan decarbonisatie door ook (en steeds meer) energieproducten met een lager koolstofgehalte te leveren. En dus zouden Shells scope 1 en scope 2 emissies kunnen stijgen, maar het daarbij tevens mogelijk maken om scope 3 emissies (bij de eindgebruiker scope 1) te reduceren, zodat er over het geheel genomen (in het energiesysteem) een netto reductie plaatsvindt.
37. Laten we hier een concreet voorbeeld geven ter illustratie. Shell heeft in samenwerking met het 'Development Research Center of the State Council of the Peoples Republic of China' ("**DRC**") in 2016/2017 onderzoek gedaan naar mogelijkheden om op korte termijn tot een low carbon energiemix te komen.³³ China is verreweg de grootste verbruiker van kolen in de wereld, zowel in verband met elektriciteitsproductie als in de industrie en in huishoudens (voor verwarming en koken).³⁴ China stoot ongeveer 30% van alle energie gerelateerde CO₂ uit.³⁵ Dit hoge kolenverbruik leidt bovendien tot zeer ernstige lokale luchtverontreiniging. De gezamenlijke studie van DRC

³³ "China's Gas Development Strategies": <https://www.springer.com/gp/book/9783319597331>.

³⁴ **Productie RK-36**, IEA, World Energy Outlook 2020, p. 342, Table A3 Energy Demand – World en p. 394, Table A3 Energy Demand – China. Kolen primaire energie: 53%, in elektriciteit opwekking: 49%, in Industrie: 62% en in Gebouwen 55%.

³⁵ **Productie RK-36**, IEA, World Energy Outlook 2020, p. 396, Table A.3 Electricity and CO₂ emissions – China, kolom 2019 = 9,756 Mt en op p. 344 Table A.3 Electricity and CO₂ emissions – World, het totaal CO₂ voor 2019 zijnde 33,292 Mt = 29.3%.

en Shell was gericht op strategieën om op korte termijn, vanuit China in eerste instantie vooral vanwege de luchtverontreinigingsproblematiek, aanzienlijke emissiereducties te behalen door vergroting van het aandeel gas in de energiemix. Aardgas levert per energie-eenheid bij verbranding ruim 40% minder CO₂ emissies op dan steenkool. Duidelijk was dat duurzame energiebronnen zoals zon- en windparken een belangrijke bijdrage aan de elektrificatie kunnen leveren en daar ook grootschalig op wordt ingezet. Maar duidelijk was ook dat deze duurzame energiebronnen niet tijdig en op voldoende grote schaal beschikbaar zouden zijn. Aardgas wordt gezien als een (veel) schoner alternatief voor kolen, terwijl tegelijkertijd in de (toenemende) energiebehoefte kan worden voorzien. Daarom wordt aardgas wereldwijd ook wel als een transitie-energiedrager beschouwd.

38. Terug naar het voorbeeld in relatie tot koolstofintensiteit en emissiereductiedoelstellingen, bezien in het energiesysteem. Als een energiebedrijf – en laten we Shell als voorbeeld nemen – meer gas gaat leveren in China vanwege de vervanging van kolengestookte centrales door gascentrales (een verandering die relatief snel tot stand kan worden gebracht), dan gaan de emissies van Shell omhoog, (scope 1, 2 en ook de scope 3 emissies). Gas is echter (veel) schoner dan kolen: het door Shell geleverde gas met de bijbehorende hogere emissies van Shell wordt ingezet om te bewerkstelligen dat de totale CO₂-emissies in het energiesysteem in China substantieel omlaag gaan omdat minder kolen worden verstoofd die veel CO₂-intensiever zijn dan gas.
39. Dit voorbeeld laat zien dat een focus op een *absolute* emissiereductie door één energieproducent geen enkele bijdrage levert aan het werkelijke doel: het bereiken van een wereldwijde energietransitie, waarbij – *the sooner, the better* – aanzienlijke CO₂-emissiereducties worden bereikt. Op wereld- en systeemniveau maakt het, uitgaande van een gegeven energiebehoefte, niet uit of je absolute of relatieve maatstaven neemt voor CO₂-reductie. De vordering van Milieudefensie c.s., gericht op één individuele speler, miskent dit volledig. Wij komen daar op de volgende zittingsdag op terug als we nader ingaan op het petitum. En om de impact van implementatie van

de uitkomsten van de DRC-Shell studie in perspectief te plaatsen: de gezamenlijke studie heeft de doelstelling van het gas aandeel in China van 5% in 2014 verhoogd naar 15% voor 2030 (vergeleken met de toenmalige verwachting van een groei naar 10%). Deze vervanging van kolengebruik door gas zal de mondiale CO₂-uitstoot met ongeveer 1% reduceren in 2030; dat is ongeveer twee keer de omvang van de CO₂-emissies uit energie van Nederland in 2019.

40. Zoals gezegd, Shell is een onderdeel van het energiesysteem, in een maatschappij die als geheel moet veranderen, waarbij Shell het niet alleen kan, maar zal moeten optrekken met onder meer haar klanten om in 2050 een *net-zero emissions*-energiebedrijf te zijn. Dit kan Shell niet alleen, er is sprake van een grote onderlinge afhankelijkheid tussen overheden, bedrijven en de stappen die de maatschappij als geheel moet zetten. RDS hecht eraan nog eens kort uit te leggen wat met deze onderlinge afhankelijkheid wordt bedoeld.
41. Milieudefensie c.s. heeft kritiek geleverd op investeringsbeslissingen in het verleden, zoals de beslissing om in te zetten op nieuwe energiebronnen zoals waterstof voor 2007 en het afscheid daarvan.³⁶ Maar zoals RDS al heeft uitgelegd: die eerste stappen van Shell in de hernieuwbare energiesector laten zien dat bedrijven geen producten kunnen verkopen die consumenten (nog) niet willen of (nog) niet kunnen gebruiken, of als de technologie of het overheidsbeleid ontbreekt om nieuwe stappen in die richting te ondersteunen.³⁷ Om dat nog tastbaarder te maken het volgende.
 - (a) Shell heeft vertrouwen in de rol die (groene) waterstof kan spelen in de energietransitie, een "*sleutelrol*" die de overheid anno 2020 inmiddels ook ondersteunt.³⁸ Ook Shell blijft, zoals uit de projecten en aankondigingen van dit jaar blijkt, geloven in die sleutelrol en ondersteunt die.
 - (b) Maar laten wij terugkijken. Al 20 jaar geleden zag Shell ook die mogelijkheden. Zij investeerde honderden miljoenen dollars om waterstof naar de markt te brengen, onder meer in een

³⁶ Dagvaarding, randnummer 569 en 577.

³⁷ CvA, randnummer 109.

³⁸ Pleitaantekeningen Deel I RDS, randnummer 16(b).

project voor groene waterstof in IJsland.³⁹ Waterstof leidde niet tot de gewenste doorbraak. De noodzakelijke technologie aan de vraagzijde bleek onvoldoende te ontwikkelen, namelijk de brandstofcellen die nodig zijn om waterstof in voertuigen te kunnen gebruiken. De steun vanuit de samenleving was beperkt omdat geen urgentie werd gevoeld.

- (c) Een vergelijkbaar voorbeeld kan worden gegeven ten aanzien van zonnepanelen in Nederland in de jaren negentig. Er was geen vraag naar zonnepanelen, en er was geen overheidsbeleid om de vraag te stimuleren. Met de stimuleringspakketten die in de afgelopen jaren zijn ontwikkeld, is daar verandering in gekomen.

42. Dit zijn slechts een paar voorbeelden, maar het toont wel aan hoe het investeren in nieuwe energiebronnen strategische risico's meebrengt, dat Shell van oudsher bereid is die risico's te nemen waar zij kansen ziet, en hoe het onontbeerlijk is dat Shell dat doet als onderdeel van een energiesysteem in een samenleving die dergelijke ontwikkelingen steunt. Die ervaringen uit het verleden helpen te verklaren waarom Shell daar nog steeds aandacht voor vraagt.

43. Daarmee kom ik toe aan de vraag van de rechtbank betreffende belemmeringen waar Shell tegenaan loopt aan de aanbodzijde van de markt. In dat verband wijst RDS als voorbeeld op het eerder al genoemde groene waterstofproject NORTH₂.⁴⁰ Het project mikt op het opwekken van zo'n 10 gigawatt elektriciteit met windparken op zee, om in 2040 zo'n 800.000 ton groene waterstof per jaar te maken: bijna 5% van het jaarlijkse eindverbruik in Nederland, waarvan 3-4 gigawatt reeds in 2030. Belemmeringen aan de aanbodzijde komen voort uit fysieke beperkingen en reguleringsrisico's: kan de overheid tijdig, dus in recordtempo, de vereiste vergunningen verlenen voor de windparken op zee? Tussen het aanbod en de vraag zit de infrastructuur: zal TenneT tijdig de infrastructuur hebben voor het transport van de elektriciteit? Zal Gasunie het huidige aardgasnet

³⁹ Zie bijvoorbeeld Icelandic New Energy Ltd. | Hydrogen (hydrogeneurope.eu) (laatst geraadpleegd op 2 december 2020).

⁴⁰ **Productie RO-252** en Pleitaantekeningen Deel I RDS, randnummer 16(b). Het betreft een haalbaarheidsstudie en een FID is nog niet genomen.

tijdig aangepast hebben voor transport van de waterstof? En de techniek: zullen de ongekend grote elektrolyse-installaties – 20 van een type dat 10 keer groter zal zijn dan op dit moment in Europa bestaat – op tijd gereed zijn? Zullen eindgebruikers tegen 2030 wel voldoende apparatuur hebben die waterstof gebruikt, anders dan in IJsland eerder deze eeuw? Shell neemt de stap naar voren, maar kan niet zonder anderen.

44. Zowel de bereidheid om stappen te zetten als de afhankelijkheden van andere partijen in het energiesysteem, blijken ook uit de presentaties uit april en oktober 2020.
45. Tot slot nog het volgende. De rechtbank vroeg wat RDS vindt van het punt dat Milieudefensie c.s. neerlegt, dat de komende 10 jaar van cruciaal belang zijn. Uit de ontwikkeling die wij tijdens het openingspleidooi en ook zojuist nog hebben geschetst blijkt dat RDS steeds naar de toekomst kijkt, en daarbij ieder jaar relevant vindt om stappen te zetten in de aanpak van klimaatverandering, ook de komende 10 jaar. Maar Shell kan dat niet alleen. Milieudefensie c.s. onderkent dat ook wel, maar waar het aankomt op het petitum gaat zij daaraan liever voorbij.⁴¹ Op dat petitum zullen wij zoals gezegd op de volgende zittingsdag ingaan.

3 DE OPMERKINGEN VAN MILIEUDEFENSIE C.S. OVER BEWEERDE LOBBYACTIVITEITEN IN HET OPENINGSPLEIDOOI

46. In het openingspleidooi heeft Milieudefensie c.s. in randnummer 83 e.v. aantijgingen tegen Shell gericht terzake van beweerde lobby- en pr-activiteiten in dit decennium. Milieudefensie c.s. voerde aan dat dit "*uitgekiende propaganda campagnes zijn die specifiek bedoeld zijn om het publiek en de politieke elite het idee te geven dat de olie- en gasbedrijven maatschappelijk verantwoordelijke bedrijven zijn, die vrijwillig actie ondernemen op het gebied van klimaatverandering en daarom dus niet gereguleerd hoeven te worden*" (randnummer 108).
47. RDS heeft al uitvoerig toegelicht in de CvA en in het openingspleidooi dat Shell constructief samenwerkt met nationale overheden,

⁴¹ Onder meer Dagvaarding, randnummer 769-770.

internationale organisaties en brancheverenigingen als het om klimaatverandering gaat. Shell ondersteunt al lange tijd publiek de doelstelling van de Overeenkomst van Parijs, het Klimaatakkoord en vele andere initiatieven, en recent ook bijvoorbeeld de klimaatambities van de Europese Commissie.⁴² Dat alles is door Shell publiekelijk uitgedragen en in deze procedure uitvoerig gedocumenteerd. Het voorbeeld van de samenwerking tussen DRC en Shell in China laat ook zien dat die samenwerking substantiële en rechtstreekse impact op CO₂-emissiereducties kan hebben.

48. RDS constateert dat hoewel de aantijgingen vergaand zijn, Milieudefensie c.s. daarvoor geen fatsoenlijke onderbouwing heeft gegeven. RDS verwerpt die aantijgingen dan ook. Natuurlijk zijn er contacten met overheden, en al jarenlang is het gebruikelijk om daarover ook publiek te rapporteren, wat Shell dan ook doet.⁴³ Daar is niets mis mee. Grotendeels vervalt Milieudefensie c.s. in dezelfde algemeenheden die RDS al weersproken heeft. Uit het artikel van Ruggie worden bijvoorbeeld nogal vergaande conclusies getrokken door Milieudefensie c.s. Maar relevante verwijzingen naar Shell zijn in dat artikel niet te lezen. In het artikel van Ruggie⁴⁴ komt Shell eenmaal voor, maar in relatie tot een kwestie die geheel los staat van de huidige problematiek en de huidige procedure. Daarnaast wijst Milieudefensie c.s. op enkele artikelen die aannemen dat contacten met overheden en in die artikelen vermelde uitgaven aan publiciteit door Shell en andere spelers ertoe strekten beleid te ondergraven, maar zonder daarvoor enige onderbouwing aan te leveren, en bovendien zonder enige specifieke uitleg wat Shell zou hebben gedaan dat niet door de beugel kan.⁴⁵ De folder die ten grondslag ligt aan het artikel van The Guardian is bovendien opgesteld door Milieudefensie (Friends of the Earth) en Greenpeace zelf.⁴⁶ Een andere bron, die duidelijk uiterst kritisch beoogt te zijn over de energiesector in het algemeen, noteert nota bene zelf dat volgens hen

⁴² Zie CvA, onderdeel 2.7.3 en Pleitaantekeningen Deel I RDS, randnummer 17.

⁴³ Zie Transparency Register - Search the register (europa.eu).

⁴⁴ Productie MD-273.

⁴⁵ Producties MD-324, 329 en 330.

⁴⁶ Producties MD-329 en 330

"Royal Dutch Shell and to some extent Total have made steps since 2015 to be more positive on a number of climate policy issues".⁴⁷

49. Milieudefensie c.s. gaat wel specifiek in op de rol van Shell door te verwijzen naar twee producties, namelijk een verklaring van een dochtervennootschap van RDS in de Verenigde Staten⁴⁸ en een publicatie van RDS.⁴⁹
50. Uit die eerste bron blijkt volgens Milieudefensie c.s. dat Shell over CO₂-beprijzing:

"op een diplomatieke manier [zegt] dat Shell voor CO₂-beprijzing gecompenseerd zal moeten worden omdat RDS anders mogelijk Shell activiteiten naar andere landen zal verplaatsen. Feitelijk zitten in dit soort verklaringen dus verkapte dreigementen besloten, namelijk: reguleert u ons vooral niet te hard, reguleert u ons vooral niet te snel en zorgt u ervoor dat wij er als bedrijf niet teveel last van hebben want anders vertrekken we mogelijk naar een ander land waar we minder streng of op betere voorwaarden gereguleerd worden."

51. Men kan zich afvragen of het er toe doet wat Milieudefensie c.s. hier zegt: al zou Shell om compensatie voor heffingen vragen, dat gaat totaal voorbij aan de kwestie die Milieudefensie c.s. voorlegt, als die compensatie zo wordt vormgegeven dat de uiteindelijk te bereiken doelen daarmee worden gediend.
52. Maar wat belangrijker is: Milieudefensie c.s. insinueert allerlei dingen die eenvoudigweg niet te lezen staan in de bron die zij aanhaalt. In de bron staat namelijk het volgende. Ten eerste wordt volmondig steun uitgesproken voor de doelstelling van de Overeenkomst van Parijs:⁵⁰

47 Productie MD-328, p. 3.

48 Productie MD-319.

49 **Productie RO-90**, Shell, Industry Associations Climate Review 2019 in combinatie met Productie MD-315.

50 Productie MD-319, p. 2.

Shell has long recognized that greenhouse gas emissions from the use of fossil fuels are contributing to the warming of the climate system. We welcomed the efforts made by governments to reach and adopt the Paris Agreement. We fully support the Paris Agreement's goal to keep the rise in global average temperature this century to well below two degrees Celsius above pre-industrial levels and to pursue efforts to limit the temperature increase even further to 1.5°C. In pursuit of this goal, we also support the vision of a transition toward a net-zero emissions energy system. Shell agrees with the Intergovernmental Panel on Climate Change 1.5°C special report, which states that in order to limit warming to 1.5°C above pre-industrial levels, the world economy would need to transform in a number of complex and connected ways. Meeting this challenge would require an even more rapid escalation in the scale and pace of change in the coming decades than was foreseen in the Paris Agreement.

53. Ten tweede wordt volmondig steun uitgesproken voor CO₂-beprijzing:⁵¹

Feasibility and legislative and regulatory stability are interlinked and important attributes of any approach. Carbon reduction targets, goals and mandates must be perceived as being reasonably feasible and underpinned by broad political support to give confidence to companies, investors and consumers.

Shell believes that broad-based carbon pricing mechanisms are a first-best regulatory approach for governments to deliver their emission reduction goals including the goal established under the Paris Agreement. Establishing a price on carbon emissions informs choices by energy consumers and producers, stimulates the development of low-carbon technologies, helps drive energy efficiency, and encourages investment in the deployment of low-carbon technologies

54. En vervolgens worden uitspraken gedaan over hoe de wetgever eventueel regulering kan vormgeven. Maar de grondtoon daarvan is niet, zoals Milieudefensie c.s. suggereert, dat regulering niet effectief moet zijn, maar juist dat het zo moet worden ingericht dat effectieve *incentives* worden gegeven om te bereiken wat het beleid beoogt. Daarvoor is meer nodig, zoals systematische veranderingen om bijvoorbeeld de benodigde infrastructuur voor de transitie aan te leggen. En ook dat houdt Shell de wetgever op constructieve wijze voor:⁵²

While carbon pricing has many merits, it is important to note that a carbon price alone will not deliver the necessary emission reductions. This will also require policy actions that address barriers to the carbon price signal being passed through the economy and that enable responses to that signal – for example, building enabling infrastructure that enables energy consumers to access low-carbon energy and providing information to consumers needed to induce behavioral changes. Convening participants across the supply chains of individual economic sectors (e.g. commercial road transport, aviation, marine, buildings, etc.) can help identify the policies and regulations needed to drive decarbonization within those sectors and encourage coordinated action that can accelerate the pace of change.

55. En waar het gaat om het risico van "*carbon leakage*" naar het buitenland zegt Shell niet dat dit een reden is om niet te reguleren,

⁵¹ *Ibid.*
⁵² *Ibid.*

maar wel dat internationale samenwerking gewenst is en dat bescherming nodig is voor bedrijfstakken die het risico van "*carbon leakage*" lopen (doordat zij worden beconcurrereerd vanuit landen met minder regulering):⁵³

Carbon leakage in trade exposed sectors represents a lose-lose outcome that must be managed for carbon legislation to be effective. Loss of jobs and GDP entailed in the loss of competitiveness due to carbon pricing would undermine social and political support for climate legislation. The corresponding shifting of emissions to another country would negate the emission reductions made at home. While nations are enacting regulations to deliver their Nationally Determined Contributions (NDCs) and the use of carbon pricing is becoming more prevalent, it is unrealistic to expect all nations to move in sync such that carbon pricing per se does not impact competitiveness. Consequently, protections will be needed by those industries at greatest risk of carbon leakage.

Industries that have the potential to improve energy efficiency and reduce emissions but haven't had the incentive to do so thus far present a special policy concern. For these industries, time-limited support could be provided to help them make the transition, and potentially even gain a competitive advantage by becoming best-in-class. For harder-to-abate sectors, if the industry is material to the economy, longer-term protections and measures could be considered.

Finally, collaboration across nations can help alleviate competitive concerns and reduce the cost of the transition. Shell supports the Paris Agreement, the Carbon Offsetting Scheme for International Aviation, and other cooperative efforts to reduce emissions. Completion of the terms of Article 6 of the Paris Agreement to enable a global emissions trading system, including credits generated by natural sinks, would further these objectives.

56. De verdachtmaking daarvan door Milieudefensie c.s. geeft geen pas: de Europese Unie heeft in het EU ETS specifiek het belang onderkend van het beschermen van industrieën die door het risico van "*carbon leakage*" worden geraakt en overweegt met het oog daarop op dit moment ook een specifiek mechanisme van heffingen in het EU ETS om precies diezelfde reden, zoals wij al eerder hebben gezegd.⁵⁴ Dit voorbeeld illustreert dat de beweringen van Milieudefensie c.s. stemmingmakerij zijn, en geen steun vinden in de feiten. Het voorbeeld illustreert daarom ook dat de standpunten van Milieudefensie c.s. over dit soort onderwerpen dus niet kritiekloos als juist kunnen worden geaccepteerd.
57. En de suggestie dat bedrijven de heffing aan de ene kant gecompenseerd moeten krijgen aan de andere kant? Uit de productie

⁵³ Productie MD-319, p. 3.

⁵⁴ Pleitaantekeningen Deel I RDS, randnummer 95, eerste streepje aan het slot. Zie ook Pleitaantekeningen Deel I RDS, randnummer 91 over het reeds bestaande EU ETS.

blijkt onmiddellijk dat dit in ieder geval niet wordt voorgesteld om CO₂-reductie tegen te werken, maar juist om die te ondersteunen:⁵⁵

Designing the carbon pricing system to function effectively as part of a wider energy and carbon policy framework is just as important as the decision to deploy carbon pricing in the first place. Given the large financial commitments and long-lived investments inherent in the energy industry, the importance of operating within a stable carbon policy environment cannot be overstated. The risks taken by early investors are substantial; adding the risk that enabling policies might be reversed only increases the hurdle. A few design elements help to ensure robustness, efficiency and delivery of carbon reductions at lowest costs:

- Avoidance of overlapping policies which could undermine the establishment of the carbon price signal needed to support investments in low-carbon technology R&D and conversion of energy systems;
- Consideration on how to reinvest revenues to increase broad political resilience (impacts on low-income households and displaced workers), to promote innovation, and to increase the availability of affordable low-carbon energy options for the public and businesses; and
- Protection of industry competitiveness and prevention of carbon emissions leakage that can undermine climate objectives.

58. En om dit punt af te ronden: Milieudefensie c.s. geeft dus een eigen draai aan wat zij denkt dat Shell bedoelt of beoogt. Maar zij negeert botweg wat RDS zelf schrijft over de posities die zij steunt, en de lat waarlangs zij brancheverenigingen legt om hun standpunten over klimaatverandering te evalueren. RDS is daarover glashelder in Productie RO-90. En daar staat bepaald niet wat Milieudefensie c.s. suggereert dat achter het standpunt van RDS zou steken:⁵⁶

⁵⁵ Productie MD-319, p. 3-4.

⁵⁶ **Productie RO-90**, Shell, Industry Associations Climate Review 2019, p. 11.

The four climate-related policy positions we used as the basis of the review are:

1. The goal of the Paris Agreement on climate change

Shell supports the goal of the Paris Agreement to limit the rise in global average temperatures this century to well below 2°C above pre-industrial levels. We support the aim to achieve net-zero emissions in the second half of the century.

Shell advocates governments create and implement policy frameworks aimed at reducing greenhouse gas emissions in line with the goal of the Paris Agreement.

2. Government-led carbon pricing mechanisms

Shell has long supported government-led carbon pricing mechanisms as an effective tool that gives choices to energy consumers and producers, stimulates the development of low-carbon technologies and helps to drive energy efficiency.

Governments can implement carbon pricing through various mechanisms, including cap-and-trade systems, which set a cap on the total amount of emissions and allow companies to trade emissions allowances with each other, and carbon taxes.

To be effective, we believe that government-led carbon pricing mechanisms must include measures to prevent certain industries from shifting to states or countries that do not put a price on carbon, so-called carbon leakage. We believe that revenues from carbon pricing should be used to promote development and deployment of low-carbon technologies, to reduce other taxes, or be returned to people in other ways.

3. Policy frameworks for low-carbon technologies

Shell believes innovation is key to achieving the transition to a low-carbon economy. Industry and governments both have a role to play in enabling innovation in low-carbon technologies.

We advocate different levels of government support, depending on the technical and commercial maturity of low-carbon technologies. For example, Shell calls for technology-neutral carbon pricing and targets to reduce emissions intensity for commercially viable sources of energy such as oil, natural gas, wind and solar.

We also advocate targeted government support of low-carbon technologies before they are commercially viable, such as advanced biofuels, electric and hydrogen-powered vehicles, carbon capture and storage (CCS) and carbon capture and utilisation (CCU). (See chart on page 12.)

4. The role of natural gas in the energy system

Shell supports the use of natural gas — the cleanest-burning hydrocarbon — in helping society make the transition to lower-carbon energy. Gas is an important source of lower-carbon energy in the transport, industrial and building sectors. It can replace coal in power generation, and can work efficiently alongside renewable energy such as wind and solar.

Realising the benefits of natural gas requires careful management of life-cycle emissions, especially methane emissions. In 2018, Shell set a target to maintain the intensity of methane emissions below 0.20% by 2025 for all production sites operated by our Upstream and Integrated Gas businesses.

We support government regulations to address methane emissions, including technology standards and accurate quantification and verification systems.

59. Wat daaruit ook blijkt, en waar RDS al op heeft gewezen, is dat Shell zich ook heeft teruggetrokken uit bepaalde brancheverenigingen vanwege wezenlijk andere beleidsopvattingen over klimaatverandering.⁵⁷ Dat doet zij niet alleen nu, dat deed zij ook al in 1998 en legde ook toen al publiek die verantwoording af.

Until recently Shell Oil in the USA had been a member of the coalition. Following Kyoto it became clear that the respective views of the Shell companies and the GCC were too far apart. Shell Oil withdrew its membership in April 1998. The main disagreement centred on the Kyoto protocol which aims to cut overall greenhouse gas emissions by 5% by the year 2012. The GCC is actively campaigning against legally binding targets and timetables as well as ratification by the US government. The Shell view is that prudent precautionary measures are called for.

Milieudefensie c.s. negeert dat.⁵⁸

60. Het valt op dat Milieudefensie c.s. dus grote woorden gebruikt, maar daaraan toekomt door de uitlatingen van Shell uit verband te trekken en daaraan eigen verdachtmakingen te koppelen die geen enkele steun vinden in de aangehaalde bron. Het betoog van Milieudefensie c.s. moet worden verworpen.
61. Tot slot nog dit. Milieudefensie c.s. haalt hard uit naar de rol van energiebedrijven in het algemeen en Shell in het bijzonder. Maar wat Milieudefensie c.s. consequent uit het oog verliest, is dat Shell een relatief kleine speler is, zoals bijvoorbeeld professor Mulder in hoofdstuk 4.5 van zijn rapport indringend duidelijk maakt. De gedachte dat Shell beleid naar haar hand kan zetten, "een voldoende mate van controle heeft over de energietransitie" (Pleitaantekeningen Deel 1 Milieudefensie c.s., randnummer 98) en zo regulering voorkomt, is uit de lucht gegrepen. In een democratie heeft de kiezer het voor het

⁵⁷ CvA, randnummer 177.

⁵⁸ **Productie RO-40**, p. 41 (niet genummerd).

zeggen, en vervolgens de politiek. Ook het geluid van NGO's in het maatschappelijk debat is ruim vertegenwoordigd.

62. De simpele slotsom is deze: de verdachtmakingen door Milieudefensie c.s. aan het adres van RDS zijn insinuaties die voorbij gaan aan datgene wat Shell werkelijk uitdraagt. En wat daarvan ook zij: de politiek en de kiezer bepalen uiteindelijk hun eigen standpunten.

* * * * *